Zbiór Orzeczeń

POSTANOWIENIE TRYBUNAŁU (szósta izba)

z dnia 19 listopada 2015 r.*

Odesłanie prejudycjalne — Artykuł 99 regulaminu postępowania przed Trybunałem — Ochrona konsumentów — Dyrektywa 93/13/EWG — Artykuł 1 ust. 1 i art. 2 lit. b) — Nieuczciwe warunki w umowach konsumenckich — Umowy poręczenia i gwarancji na nieruchomości zawarte z instytucją kredytową przez osoby fizyczne działające w celach niemieszczących się w ramach ich działalności zawodowej i niemające powiązań funkcjonalnych ze spółką handlową, na rzecz której wystąpili jako gwaranci względnie poręczyciele

W sprawie C-74/15

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Curtea de Apel Oradea (sąd apelacyjny w Oradei, Rumunia) postanowieniem z dnia 5 lutego 2015 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 18 lutego 2015 r., w postępowaniu:

Dumitru Tarcău,

Ileana Tarcău

przeciwko

Banca Comercială Intesa Sanpaolo România SA i in.,

TRYBUNAŁ (szósta izba),

w składzie: A. Borg Barthet, pełniący obowiązki prezesa izby, M. Berger (sprawozdawca) i S. Rodin, sędziowie,

rzecznik generalny: J. Kokott,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu D. Tarcău oraz I. Tarcău przez C. Hertę, avocat,

— w imieniu Banca Comercială Intesa Sanpaolo România SA i in. przez L. Berceę, avocat,

— w imieniu rządu rumuńskiego przez R.H. Radu, R.I. Haţieganu oraz AG. Văcaru, działających w charakterze pełnomocników,

* Język postępowania: rumuński.

— w imieniu rządu czeskiego przez M. Smolka oraz J. Vláčila, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu rządu niemieckiego przez T. Henzego oraz J. Kempera, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu rządu hiszpańskiego przez A. Gavelę Llopis, działającą w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu Komisja Europejskiej przez C. Gheorghiu oraz D. Roussanova, działających w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po zapoznaniu się ze stanowiskiem rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy w drodze postanowienia z uzasadnieniem zgodnie z art. 99 regulaminu postępowania przed Trybunałem,

wydaje następujące

Postanowienie

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 1 ust. 1 i art. 2 lit. b) dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. L 95, s. 29).

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy D. Tarcău i I. Tarcău a Banca Comercială Intesa Sanpaolo România SA i in. w przedmiocie gwarancji na nieruchomości i umowy poręczenia.

Ramy prawne

Prawo Unii

3 Motywy dziewiąty i dziesiąty dyrektywy 93/13 są sformułowane następująco:

„[…] nabywcy towarów i usług powinni być chronieni przed nadużyciami ze strony sprzedawców lub dostawców, w szczególności przed jednostronnymi standardowymi umowami i niedozwolonym wyłączaniem z umów podstawowych praw;

[…] bardziej skuteczną ochronę konsumenta można osiągnąć poprzez przyjęcie jednolitych norm prawnych dotyczących nieuczciwych warunków; powyższe normy powinny odnosić się do wszelkich umów zawieranych pomiędzy sprzedawcami lub dostawcami [przedsiębiorcami] a konsumentami – przy czym niniejsza dyrektywa nie będzie dotyczyła między innymi umów o pracę, umów dotyczących sukcesji praw, umów dotyczących praw z zakresu prawa rodzinnego oraz umów dotyczących tworzenia i organizowania spółek lub porozumień partnerskich”.

4 Artykuł 1 ust. 1 tej dyrektywy stanowi, że:

„[c]elem niniejszej dyrektywy jest zbliżenie przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich odnoszących się do nieuczciwych warunków umownych w umowach zawieranych pomiędzy sprzedawcą lub dostawcą [przedsiębiorcą] a konsumentem”.

5 Artykuł 2 rzeczonej dyrektywy definiuje pojęcia „konsumenta” oraz „sprzedawcy lub dostawcy [przedsiębiorcy]” w następujący sposób:

„Do celów niniejszej dyrektywy:

[…]

b) »konsument« oznacza każdą osobę fizyczną, która w umowach objętych niniejszą dyrektywą działa w celach niezwiązanych z handlem, przedsiębiorstwem lub zawodem [jej działalnością zawodową];

c) »sprzedawca lub dostawca [przedsiębiorca]« oznacza każdą osobę fizyczną lub prawną, która w umowach objętych niniejszą dyrektywą działa w celach dotyczących handlu, przedsiębiorstwa lub zawodu [w ramach swej działalności zawodowej], bez względu na to, czy należy do sektora publicznego, czy prywatnego”.

Prawo rumuńskie

6 Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între comercianţi şi consumatori (ustawa nr 193/2000 w sprawie nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez przedsiębiorców z konsumentami), w brzmieniu ponownie opublikowanym (*Monitorul Oficial al României*, część I, nr 305 z dnia 18 kwietnia 2008 r.) ma na celu transponowanie dyrektywy 93/13 do prawa krajowego.

7 Artykuł 1 ust. 1 tej ustawy przewiduje:

„Umowy zawierane między przedsiębiorcami i konsumentami dotyczące sprzedaży towarów lub świadczenia usług muszą zawierać jasne i niedwuznaczne warunki umowne, do których zrozumienia nie jest wymagana wiedza specjalistyczna”.

8 Artykuł 2 ust. 1 tejże ustawy wyjaśnia:

„Konsument oznacza każdą osobę fizyczną lub grupę stowarzyszonych osób fizycznych, które na podstawie umowy objętej zakresem stosowania niniejszej ustawy działają w celach niemieszczących się w ramach ich działalności handlowej, przemysłowej lub produkcyjnej, rzemieślniczej lub zawodowej”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

9 W dniu 24 października 2008 r. Banca Comercială Intesa Sanpaolo România SA (zwany dalej „Sanpaolo”) jako kredytodawca i SC Crisco SRL (zwana dalej „spółką Crisco”), spółka handlowa występująca w charakterze kredytobiorcy, zawarły umowę kredytu. Spółkę tę reprezentował Cristian Tarcău, będący jej jedynym wspólnikiem i dyrektorem.

10 Dumitru Tarcău i Ileana Tarcău, na prośbę swego syna Cristiana Tarcău, który pragnął uzyskać podwyższenie linii kredytowej przyznanej spółce Crisco, podpisali w dniu 7 sierpnia 2009 r. aneks do umowy kredytu pomiędzy tą spółką a Sanpaolo. W aneksie tym powtórzono istotne warunki pierwotnej umowy kredytu i dodano, do zabezpieczeń ustanowionych już w momencie zawarcia umowy, nowe zabezpieczenia ustanowione przez I. i D. Tarcău.

11 Nowe zabezpieczenia, których celem było zagwarantowanie spłaty kredytu przyznanego spółce Crisco, zostały udzielone przez I. i D. Tarcău w formie umowy gwarancji na nieruchomości z dnia 7 sierpnia 2009 r., poprzez którą ustanowili oni hipotekę na będącej ich własnością nieruchomości na rzecz

Sanpaolo oraz poprzez umowę poręczenia, zawartą również w dniu 7 sierpnia 2009 r., w której udzielili oni poręczenia płatności wszystkich kwot należnych od spółki Crisco w wykonaniu umowy kredytu.

12 Zgodnie z twierdzeniami I. i D. Tarcău zgodzili się oni zagwarantować kredyt przyznany spółce Crisco wyłącznie z uwagi na fakt, że ich syn był jedynym wspólnikiem i dyrektorem tej spółki.

13 Ileana i Dumitru Tarcău, uznawszy, że działali jako konsumenci i że mają do nich zastosowanie przepisy ustawy nr 193/2000, wnieśli sprawę do Tribunalul Satu Mare (sądu w Satu Mare) w celu uzyskania stwierdzenia nieważności aneksu z dnia 7 sierpnia 2009 r. oraz umów gwarancji na nieruchomości i poręczenia lub tytułem ewentualnym niektórych warunków umów, które uważają za nieuczciwe.

14 Orzeczeniem z dnia 8 maja 2014 r. Tribunalul Satu Mare (sąd w Satu Mare) oddalił tę skargę z uzasadnieniem, iż ustawa nr 193/2000, według jej art. 1 ust. 1, ma zastosowanie jedynie do umów, których przedmiotem jest sprzedaż towaru lub świadczenie usługi na rzecz konsumenta, który to warunek nie jest spełniony w sporze w postępowaniu głównym, albowiem beneficjentem kredytu jest spółka Crisco. Sąd ów uznał również, że okoliczność, iż umowy gwarancji na nieruchomości i poręczenia mają charakter akcesoryjny w stosunku do umowy kredytu, także nie pozwala włączyć ich w zakres stosowania ustawy nr 193/2000, jako że beneficjentem kredytu jest spółka handlowa, która nie ma statusu konsumenta.

15 Ileana i Dumitru Tarcău wnieśli odwołanie od tego wyroku do sądu odsyłającego.

16 W tych okolicznościach Curtea de Apel Oradea (sąd apelacyjny w Oradei) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy wykładni art. 2 lit. b) dyrektywy 93/13/EWG w odniesieniu do definicji pojęcia „konsumenta” należy dokonywać w ten sposób, że obejmuje ono osoby fizyczne, które podpisały jako poręczyciele aneksy do umów i umowy akcesoryjne (umowy poręczenia, umowy gwarancji na nieruchomości) względem umowy kredytu zawartej przez spółkę handlową w celu wykonywania jej działalności, w okolicznościach, w których rzeczone osoby fizyczne nie mają żadnych powiązań z działalnością spółki handlowej i działały w celach niemieszczących się w zakresie ich działalności zawodowej?

2) Czy wykładni art. 1 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG należy dokonywać w ten sposób, że zakresem stosowania tej dyrektywy objęte są jedynie umowy zawarte pomiędzy przedsiębiorcami i konsumentami, których przedmiotem jest sprzedaż towarów lub świadczenie usług, czy też że w zakres jej stosowania wchodzą również umowy akcesoryjne (umowa gwarancji lub poręczenia) względem umowy kredytu, której beneficjentem jest spółka handlowa, zawarte przez osoby fizyczne niemające żadnych powiązań z działalnością tej spółki handlowej i działające w celach niemieszczących się w zakresie ich działalności zawodowej?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

17 Na mocy art. 99 regulaminu postępowania przed Trybunałem jeżeli odpowiedź na pytanie prejudycjalne nie pozostawia żadnych uzasadnionych wątpliwości, Trybunał może w każdej chwili, na wniosek sędziego sprawozdawcy i po zapoznaniu się ze stanowiskiem rzecznika generalnego, orzec w formie postanowienia z uzasadnieniem.

18 Należy zastosować ten przepis w ramach niniejszego odesłania prejudycjalnego.

19 Poprzez swe pytania, które należy rozpatrywać łącznie, sąd odsyłający stara się w istocie ustalić, czy art. 1 ust. 1 i art. 2 lit. b) dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że dyrektywa ta może mieć zastosowanie do umowy gwarancji na nieruchomości lub poręczenia zawartej pomiędzy osobą fizyczną i instytucją kredytową w celu zagwarantowania zobowiązań spółki handlowej powziętych względem rzeczonej instytucji w ramach umowy kredytu, jeżeli taka osoba fizyczna nie ma żadnych powiązań zawodowych z tą spółką.

20 W tym względzie należy przypomnieć, że dyrektywa ta ma zastosowanie, jak wynika z jej art. 1 ust. 1 i art. 3 ust. 1, do warunków w „umowach zawieranych pomiędzy sprzedawcą lub dostawcą [przedsiębiorcą] a konsumentem", które „nie były indywidualnie negocjowane" (zob. wyrok Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, pkt 19).

21 Zgodnie z brzmieniem motywu dziesiątego dyrektywy 93/13 jednolite normy prawne dotyczące nieuczciwych warunków powinny odnosić się do „wszelkich umów" zawieranych pomiędzy przedsiębiorcami a konsumentami, zgodnie z definicjami zawartymi w art. 2 lit. b) i c) dyrektywy 93/13 (zob. wyroki: Asbeek Brusse i de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, pkt 29; a także Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, pkt 20).

22 Przedmiot umowy jest więc, z zastrzeżeniem wyjątków wyliczonych w motywie dziesiątym dyrektywy 93/13, bez znaczenia dla określenia zakresu stosowania tej dyrektywy. Pod tym względem odróżnia się ona zwłaszcza od dyrektywy Rady 87/102/EWG z dnia 22 grudnia 1986 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących kredytu konsumenckiego (Dz.U. 1987, L 42, s. 48), mającej zastosowanie jedynie do umów, na podstawie których kredytodawca udziela lub przyrzeka udzielić konsumentowi kredytu w formie płatności odroczonej, pożyczki lub innej podobnej usługi finansowej, co doprowadziło Trybunał do wykluczenia umowy poręczenia z zakresu stosowania tej drugiej dyrektywy (wyrok Berliner Kindl Brauerei, C-208/98, EU:C:2000:152, pkt 17–23).

23 Tak więc dyrektywa 93/13 definiuje umowy, do których ma zastosowanie, poprzez odniesienie do statusu kontrahentów, w zależności od tego, czy działają oni w ramach swojej działalności zawodowej, czy też nie (zob. wyroki Asbeek Brusse i de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, pkt 30; a także Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, pkt 21).

24 Owo kryterium odpowiada założeniu, na jakim opiera się system ochrony ustanowiony przez dyrektywę, a mianowicie że konsument znajduje się w słabszej pozycji niż przedsiębiorca, zarówno pod względem możliwości negocjacyjnych, jak i stopnia poinformowania, a w związku z tym godzi się na warunki umowne sporządzone uprzednio przez przedsiębiorcę, nie mając wpływu na ich treść (zob. wyroi Asbeek Brusse i de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, pkt 31; a także Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, pkt 22).

25 Ochrona ta jest szczególnie ważna w wypadku umów gwarancji lub poręczenia zawartych przez instytucję bankową i konsumenta. Umowa ta opiera się bowiem na osobistym zobowiązaniu gwaranta lub poręczyciela, iż zapłaci on dług zaciągnięty przez osobę trzecią. Zobowiązanie to pociąga za sobą dla osoby zgadzającej się na nie poważne obowiązki, skutkujące obciążeniem jej własnego majątku często trudnym do oszacowania ryzykiem.

26 Jeżeli chodzi o kwestię tego, czy osobę fizyczną, która zobowiązuje się zagwarantować zobowiązania spółki handlowej powzięte względem instytucji bankowej w ramach umowy kredytu, można uważać za „konsumenta" w rozumieniu art. 2 lit. b) dyrektywy 93/13, należy zaznaczyć, że chociaż taką umowę gwarancji lub poręczenia można ze względu na przedmiot określić jako umowę akcesoryjną względem umowy głównej będącej źródłem długu, który zabezpiecza [w kontekście dyrektywy Rady 85/577/EWG z dnia 20 grudnia 1985 r. w sprawie ochrony konsumentów w odniesieniu do umów zawartych poza lokalem przedsiębiorstwa (Dz.U. L 372, s. 31) zob. wyrok Dietzinger, C-45/96, EU:C:1998:111, pkt 18],

to z punktu widzenia stron umowy przedstawia się ona jako umowa odrębna, gdyż zawarta jest pomiędzy osobami innymi aniżeli strony umowy głównej. To więc w odniesieniu do stron umowy gwarancji lub poręczenia należy oceniać charakter, w jakim strony te działały.

27 W tym względzie należy przypomnieć, że pojęcie „konsumenta" w rozumieniu art. 2 lit. b) dyrektywy 93/13 ma charakter obiektywny (zob. wyrok Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, pkt 21). Pojęcie to należy oceniać w świetle kryterium funkcjonalnego, polegającego na ocenie, czy dany stosunek umowny wpisuje się w ramy działalności niezwiązanej z wykonywaniem zawodu.

28 Do sądu krajowego rozpoznającego spór dotyczący umowy mogącej wchodzić w zakres stosowania omawianej dyrektywy należy sprawdzenie, z uwzględnieniem wszystkich okoliczności sprawy i dowodów, czy danego kredytobiorcę można zakwalifikować jako „konsumenta" w rozumieniu tej dyrektywy (zob. podobnie wyrok Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, pkt 22, 23).

29 W przypadku osoby fizycznej, która wystąpiła jako gwarant względnie poręczyciel wykonania przez spółkę handlową jej zobowiązań, do sądu krajowego należy ustalenie, czy osoba ta działała w ramach swej działalności zawodowej, bądź to z powodu powiązań funkcjonalnych, jakie ma z tą spółką, takich jak zarządzanie, bądź to z uwagi na znaczący udział w jej kapitale zakładowym, czy też działała w celach prywatnych.

30 W tych okolicznościach na zadane pytania należy odpowiedzieć, że art. 1ust. 1 i art. 2 lit. b) dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że dyrektywa ta może mieć zastosowanie do umowy gwarancji na nieruchomości lub poręczenia zawartej pomiędzy osobą fizyczną i instytucją kredytową w celu zagwarantowania zobowiązań spółki handlowej powziętych względem rzeczonej instytucji w ramach umowy kredytu, jeżeli taka osoba fizyczna działała w celach niezwiązanych z jej działalnością zawodową i nie ma powiązań funkcjonalnych z tą spółką.

W przedmiocie kosztów

31 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (szósta izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 1ust. 1 i art. 2 lit. b) dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że dyrektywa ta może mieć zastosowanie do umowy gwarancji na nieruchomości lub poręczenia zawartej pomiędzy osobą fizyczną i instytucją kredytową w celu zagwarantowania zobowiązań spółki handlowej powziętych względem rzeczonej instytucji w ramach umowy kredytu, jeżeli taka osoba fizyczna działała w celach niezwiązanych z jej działalnością zawodową i nie ma powiązań funkcjonalnych z tą spółką.

Podpisy